

sigui sempre el «fiat lux» i l'hàgim de mirar sempre com el pare de la criatura quan el seu vocabulari coincideix amb el del finès, el balto-eslau o el romànic.

DERIV.: *Bridall*. *Bridell*, ross. [c. 1890, Saisset]; algun cop un tardà oc. ant. *bridel* (PDPF). *Bridó* [Lab., 1839]; *bridonet* (id.). + *Bridar* [c. 1390, Aversó, 8.34, *bridà*, qualificat allí de pretèrit]: mot estranyament omès per tots els dicc., però en ús viu parlat i que recordo en mant escr. Renaix.; de P. Coromines, que no tenia res d'afrancesat en llenguatge, estil (etc.), tinc memòria d'alguns exs. del verb i del participi en ús figurat: «aquests europeus orientals, de mirada mongòlica i d'ulls *bridats* i cabell ros» (O. C., 1258b 35); es diu *bridar el cavall*, *bridar l'expressió*, *les passions*, etc.: «amb la mitja rialleta sinistra que li *bridava* tots els músculs de la cara, s'abraonà sobre l'Úrsula i la va arponar pel clatell», P. Coromines, O. C., 44a13f. (no es veu cap objecció a tal ús, per més que potser es vagi imitar del francès [S. XIII] i que en castellà es trobi des de 1572, junt amb la inviabilitat de **brillar* que inhibiria el *DAG*, i *AlcM*), si bé després l'excloué el DAcEsp., que és potser la raó per la qual l'han tractat amb tanta severitat els nostres lexicògrafs (cf. it. antiq. *imbrigliare*, S. XVI), que en forma ben inconseqüent admeten *bridada* 'estirada de regnes' (DFA., *AlcM*); *embridar* [1518, *AlcM*; mall. *embrillar*, 1682]; *desebridar* [Verdaguer], -dat [segle XV, *AlcM*]; *desebridament* [Lacav.], *desebridat* [Aversó, pot ser grafia imperfecta d'això].

CPT.: *Bridecú* [1692, *DAG*, *AlcM*]: probablement d'un cpt. francès del verb *brider* 'bridat, subjectar' o del substantiu *bride*; però és un mot mal documentat i d'història obscura; potser fou primitivament francès *bride-cou*, com si diguéssim 'subjecta-coll' suposant que fos primer un talabard que penja del coll; en castellà apareix deformat en *BIRICU*, article del DCEC que es pot veure per a detalls i discussió del problema. Hauria estat poca-solta dir *bride-* o *baudrier-de-cuir* (etim. que també ha estat suggerida), puix que totes les regnes i *baudriers* són de cuir. ¿Mot del francès local del Midi, i per tant negligit pels lexicògrafs occitans i francesos? Cf. el cast. *tira-cuello*, i les dades de Leguina (que cito en la n. 2). Altrament deixem ara en el DCEC alguns detalls en les lín. 12-19, 32-36 i nota 1, que tenen menys importància i es poden repassar allí.

¹ Ben conegut que és la forma usada a Mallorca, també a Eivissa (BDC I, 30) i a Menorca: una endevinalla tradicional a la pàgessa diu que si el cavall costa 100, la sella costa 20, el fuet 3, i «es preu de sa *brilla*» és 5 (Camps Mercadal, *Folkl. Men.* I, 260, 270). — ² Amb aquest sentit també apareix en oc. ant., i no sé que el mot hi hagi estat estudiat. Tampoc allà no se'n cita més que un testimoni, d'un poema (*Palaytz de Saviesa*) que ens intriga perquè pels mots que en cita Rayn. (II, 259a) fa l'efecte de ser força antic («la principal de las torras es garnida / --- / ni pauc ni trop no-l notz quayrel ni *bridas*). Ni del poema ni del mot no en sé altra notícia, però no hi ha dubte que la *GrConqUltr.* el deu ⁶⁰

conservar del seu original francès, car una crònica francesa posterior, en explicar-nos com els atacants «font faire une *bride*» aclareix que «c'estoit une machine de guerre par le moyen de laquelle ils jetoient des pierres fort grands et pesantes» (God. I, 373); la cosa tant o més que el mot ens recorda *bricole*, el nostre BRIGOLA. — ³ Per traduir l'ús adverbial de l'angl. *unbridled* i de l'al. *zügellos*, en lloc del cast. *a rienda suelta*, disposem de diverses locucions: «a llur fossa deixant-los volar a *tota brida*», *Atl.* IV (p. 76) i *Canigó* II, o a *brida abatuda* («ha baixat ~») que anoto a Planès de la Perxa (1959), i que *AlcM* escriu (com a usual a l'Empordà) a *brida batuda* seguint la mala ortografia del «Boades»; però a l'Alt Empordà diuen més aviat *a regnes perdudes*: «va deixar l'Annetta prop de la Font, i a regnes perdudes, va arribar a punt d'encalçar un escamot de llops a l'entrada del bosc», que allà crec que ho aprengué Pere Coromines (*Supèrbia* v, O. C., 515a22). — ⁴ Isolada en occità la forma aranesa *briza*; no és general ni en aquesta vall (si bé és la que hi vaig recollir en tots els pobles més elevats dels vessants de la vall central i baixa), car en tradicionals ambients de Pujolo i de Bossost em donaren *brida*, i és que allí s'hi manté més viu el vell mot romànic *amòs* (AD-MORSUS). És deu poder entendre com una variant acarrossada allà, temps ha, des de comarques de més al Nord on la -z- correspon (cosa que justament és estranya a la fonètica aranesa) a una -d- etimològica; per adaptació al model d'oc. ant. *guizar* = b. ll. *guidare*, fr. *guider*, *vezet* *VIDERE*, etc. Fora d'això topem amb *brida* pertot, fins en els Pirineus, tant gascons com aragonesos: des de Gavarnia fins a la Vall d'Aura i Luixon, i des de la vall de Broto fins a Bielsa i Benasc (Elcock, *AORBB* VIII, 122). — ⁵ En l'IEW està imprès *bisgelan* però és una errada tipogràfica: *brisgelan*, la forma que imprimí Berneker, la lleigeixo ben clara en el facsímil de la nostra font principal d'aquesta llengua: «*brisgelan*: czom», glossari d'Elbing, n.º 450; *czom* és la forma que usava en el seu plattdeutsch el notari teutònic que compilà aquestes glosses, en lloc de l'al. *zaum*.

Briens, V. *brìa*

BRIGOLA, 'màquina de guerra que llançava grans pedres', mot germà de l'oc. ant. *bricola* i de l'it. *bricola*, d'origen probablement germànic, i emparentat amb l'a-al. ant. *brehhan* (avui *brechen*), got. *brikan* 'rompre'. □ 1.ª doc.: c. 1270, Cròn. de Jaume I.

Diez i els seus seguidors (*REW*; *FEW* I, 526; Gamillscheg, *R. Germ.* II, 136) suposen que ve del longob. **brihhil*, equivalent de l'a-al. mj. *brëchel* 'rompedor', derivat de *brechen* 'trencar, rompre' (que és ja a-al. ant. *brehhan*, etc.); l'escrúpol fonètic de M.L. i Wartburg l'esvaeix Gamillscheg, *R. Germ.* II, 211-12. De l'italià hauria passat a les altres llengües romàniques. Per més que la *Crusca* no documenta l'it. *bricola* fins al S. xv, mentre que en català el mot ja apa-